

110 lat prasy mariawickiej

110 years of Mariavite press

Słowa kluczowe: prasa, prasa mariawicka, wyznanie mariawickie, teologia, religia, historia, Starokatolicki Kościół Mariawitów, Kościół Katolicki Mariawitów.

Key words: press, Mariavite press, Mariavite confession, theology, religion, history, the Old Catholic Mariavite Church, the Catholic Mariavite Church.

Streszczenie

W 1907 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma „Maryawita”, inaugurując działalność prasową Kościoła mariawickiego. W dziejach prasy mariawickiej wydzielić można kilka okresów wyznaczanych przez ważne wydarzenia w historii Polski. Dorobek wydawniczy w zakresie prasy Kościołów obu denominacji, tj. Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w RP i Katolickiego Kościoła Mariawitów w RP, to ponad 30 tytułów czasopism kościelnych i środowiskowych. Ukazywały się one z różną częstotliwością i przeznaczone były dla różnych grup odbiorców. Autorami artykułów, redaktorami i wydawcami poszczególnych tytułów prasowych byli zarówno duchowni (biskupi, kapłani), siostry zakonne, jak i osoby świeckie – parafianie, w tym także mariawicka młodzież. Oprócz zagadnień religijnych, ze szczególnym uwzględnieniem duchowości i konfesji mariawickiej, oraz historycznych, tematyka czasopism koncentrowała się na wszystkich obszarach życia społecznego i politycznego w kraju oraz zagranicą.

Abstract

The first issue of the magazine “Maryawita” was published in 1907, inaugurating the publishing activity of the Mariavite church. In the history of the

¹ Dr Halina Guzowska, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

Mariavite press, several periods can be distinguished by important events in the history of Poland. Publishing achievements of the press in both denominations, i.e. the Old Catholic Mariavite Church and Catholic Mariavite Church are over 30 church and youth as well as parish environmental titles of magazines. They appeared with varying frequency and were aimed at all sorts of recipients. The authors of articles, editors and publishers of individual press titles were both clergymen (bishops, priests), nuns, as well as laity – parishioners, including young Mariavites. Apart from religious issues, with particular reference to the Mariavite spirituality and the confession, and historical questions, the subject matter of magazines focused on all areas of social and political life in Poland and sometimes abroad.

Mariawityzm, jedyne rdzenie polskie wyznanie, które powstało na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim, ma krótką historię sięgającą lat 90. XIX wieku². Historia prasy mariawickiej jest jeszcze krótsza, liczy niewiele ponad 110 lat, obejmuje jednak według dotychczas przeprowadzonych badań ponad 30 tytułów czasopism kościelnych i środowiskowych o różnym okresie wydawania, częstotliwości, szacie graficznej, nakładzie i profilu czytelnika.

Dostęp do większości czasopism³ jest utrudniony⁴. Powodem są m.in. znaczne straty materialne Kościoła mariawickiego (zniszczenie budynków, archiwów, bibliotek), szczególnie w okresie II wojny światowej, i związane z tym rozproszenie nie tylko poszczególnych tytułów, ale nawet kolejnych roczników i numerów wielu czasopism. Niektóre

² Za datę jego powstania przyjmuje się 2 sierpnia 1893 roku – tego dnia w rzymskokatolickim kościele seminaryjnym pw. św. Jana Chrzyciciela w Płocku Feliksa Magdalena Kozłowska, nosząca imiona zakonne Maria Franciszka, otrzymała pierwsze objawienie o ‘Dziele Wielkiego Miłosierdzia Bożego’. Jeszcze w tym samym miesiącu założyła Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów. Por. Kozłowska 2002, 19.

³ W tytułach czasopism, cytatach oraz imionach i nazwiskach osób zaangażowanych w ich powstawanie zachowano oryginalną pisownię.

⁴ Kilka tytułów pochodzących w większości jeszcze sprzed I wojny światowej zostało zdigitalizowanych, dostępne są one w wersji elektronicznej w zasobach cyfrowych bibliotek naukowych.

tytuły zachowały się tylko jako pojedyncze egzemplarze w archiwach prywatnych. Niewielka liczba wydanych przed I wojną światową roczników „Maryawity” i „Wiadomości Maryawickich” ocalała dzięki zaangażowaniu parafian⁵ i znajduje się obecnie w archiwach przykościelnych; ich stan wymaga jednak szybkiej konserwacji i digitalizacji.

Efektom zrealizowanego w 2017 roku projektu badawczego „Prasa mariawicka – próba usystematyzowania”⁶ było opisanie blisko 30 mariawickich tytułów prasowych wydawanych od 1907 roku. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja i krótkie omówienie tych tytułów. W opisie poszczególnych czasopism uwzględniono informacje dotyczące tytułu i podtytułu, redakcji, okresu wydawania, treści i kręgu oddziaływania.

1. Początki prasy mariawickiej

W dniu 28 listopada 1906 roku wydany został dekret rządu rosyjskiego o prawnym uznaniu związku religijnego mariawitów⁷. Kilka lat wcześniej mariawici podjęli starania o uznanie przez hierarchów Kościoła rzymskokatolickiego. Jednak ani kolejne objawienia, które w latach 1893-1918 otrzymywała założycielka mariawityzmu, Maria Franciszka Kozłowska, ani jej posłannictwo nie zostały przyjęte. W dniu 5 grudnia 1906 roku Kongregacja Świętej Rzymskiej i Powszechnej Inkwizycji nałożyła na Marię Franciszkę imienną ekskomunikę. Jeszcze w końcu tegoż roku mariawici wyodrębnił się z Kościoła rzymskokatolickiego. Duchowni, przy udziale sióstr zakonnych i wiernych, zaczęli organizo-

⁵ Tak było np. w Lesznie i okolicach. Por. relacja kapłana Stefana M. Roberta Żaglewskiego z dnia 3 sierpnia 2017 roku.

⁶ Projekt badawczy „Prasa mariawicka – próba usystematyzowania” został zrealizowany w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

⁷ Wydane przez rząd rosyjski w dniu 11 marca 1912 roku Prawo o wyznaniu Maryawitów uznawało Kościół mariawicki za związek religijny na równi z innymi prawnie uznanymi przez władze cesarstwa rosyjskiego Kościołami chrześcijańskimi. Por. np. Rybak 2011, 221.

wać parafie, wznosić pierwsze budynki kościelne i kaplice oraz domy parafialne, prowadzić działalność duszpasterską i społeczną.

W dniu 3 stycznia 1907 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma „Maryawita” z podtytułem „Czciciel Przenajświętszego Sakramentu”. Tak rozpoczęła się licząca już ponad 110 lat historia prasy mariawickiej.

2. Kilka uwag tytułem wstępu

Prasa mariawicka nie doczekała się jeszcze odrębnego, pełnego opracowania. Informacje na temat czasopism wydawanych przez Starokatolicki Kościół Mariawitów, a po rozłamie w 1935 roku także przez Kościół Katolicki Mariawitów, znalazły się w kilku publikacjach na temat mariawityzmu (por. np. Mames 2016, 108-109; Rybak 1992, 103-108; Rybak 2011, 112-119). Prasie mariawickiej do 1935 roku poświęcono rozdział autorstwa kapł. M. Daniela Mamesa w zbiorowej publikacji dotyczącej czasopiśmiennictwa okresu Drugiej Rzeczypospolitej w kontekście edukacyjnym (Mames 2010, 66-72). Piśmiennictwa mariawickiego, w tym czasopism, dotyczyła praca magisterska kapł. Jakuba Orzechowskiego, która powstała w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej (Orzechowski 2002). Krótkie wzmianki na ten temat pojawiają się ponadto w czasopismach naukowych, niezwiązanych z mariawityzmem; dotyczą one np. prasy wydawanej miastach, w których funkcjonowały mariawickie drukarnie, tj. w Płocku i Łodzi (Glogier 1993, 85; Gołębiowska 1970a; Gołębiowska 1970b). Informacje i krótkie szkice historyczne poświęcone poszczególnym tytułom zawierają też same czasopisma mariawickie (por. np. Jaworska 2004, 13-14), w tym ukazujący się obecnie „Mariawita”. Nie ma natomiast pełnego opracowania uwzględniającego wszystkie czasopisma, systematyzującego i opisującego całość prasy mariawickiej. Nie ma również bibliografii zawartości żadnego z tytułów.

Zasadne zatem wydawało się przeprowadzenie badań mających na celu zebranie i usystematyzowanie wiedzy na temat prasy mariawickiej wydawanej od początku istnienia Kościoła mariawickiego na

ziemiach należących obecnie do Polski i w języku polskim⁸ do czasów współczesnych, a więc w przedziale czasowym 1907-2017. Badania te uwzględniały prasę Kościołów obu denominacji⁹, tj. Starokatolickiego Kościoła Mariawitów (noszącego obecnie nazwę Kościół Starokatolicki Mariawitów¹⁰) z siedzibą w Płocku i Kościoła Katolickiego Mariawitów w RP z siedzibą w Felicjanowie¹¹.

Badania takie przeprowadzone zostały w 2017 roku w archiwach kościelnych i prywatnych oraz w wybranych bibliotekach naukowych, w których znajdowały się choćby pojedyncze egzemplarze czasopism mariawickich wydawanych od 1907 roku. Objęły one m.in. niektóre parafie trzech diecezji Kościoła Starokatolickiego Mariawitów: warszawsko-płockiej, lubelsko-podlaskiej i śląsko-łódzkiej¹² oraz Parafię Kościoła Katolickiego Mariawitów w RP pw. Trójcy Przenajświętszej w Felicjanowie koło Płocka. Wykorzystano ponadto archiwa prywatne (w tym przede wszystkim parafian odpowiedzialnych za wydawanie

⁸ Wyznanie mariawickie w początkowym okresie swego istnienia rozwijało się również na terenach dzisiejszej Litwy i Łotwy; w ramach kustodii litewskiej funkcjonowały parafie w guberniach: suwalskiej, grodzieńskiej, wileńskiej (m.in. w Wilnie i Kownie) oraz w Rydze. Czasopismo „Maryawita” i „Wiadomości Maryawickie” ukazywały się w języku litewskim – jednak krótko. Por. Mames 2016, 249.

⁹ W styczniu 1935 roku doszło do rozłamu w Kościele mariawickim, w wyniku którego powstały: Starokatolicki Kościół Mariawitów z siedzibą Płocku i Kościół Katolicki Mariawitów z siedzibą w Felicjanowie (gmina Bodzanów, powiat płocki).

¹⁰ W dniu 5 września 1947 roku wydany został Dekret o uregulowaniu położenia prawnego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Mariawickiego i Kościoła Starokatolickiego (Dz. U. Nr 59, poz. 316). W dniu 31 października 1967 roku dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań zatwierdził Statut Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Datę 20 lutego 1997 roku nosi natomiast Ustawa z o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 253).

¹¹ Sytuację prawną Kościoła felicjanowskiego reguluje Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 252).

¹² Poza granicami kraju istnieje jeszcze Prowincja Francuska z Parafią p.w. Najświętszej Maryi Panny w Paryżu.

czasopism środowiskowych) oraz zasoby znajdujące się w bibliotekach cyfrowych.

W badaniach starano się uwzględnić wszystkie dostępne czasopisma mariawickie, zarówno ukazujące się drukiem, jak i rozpowszechniane w formie maszynopisu powielanego, wydawane przez Kościół (czasopisma kościelne) i społeczność mariawicką – kapłanów, siostry zakonne i świeckich, w tym związki mariawickie np. młodzieżowe, ale bez oficjalnego zatwierdzenia władz kościelnych, choć często pod opieką kapłanów (czasopisma środowiskowe).

Przyjęto współczesne definicje działalności dziennikarskiej i wydawniczej zawarte w Ustawie z dnia 26 stycznia 1984 roku Prawo prasowe, która reguluje m. in. prasową działalność wydawniczą i dziennikarską. Zgodnie z Art. 7.2 tejsze ustawy:

- 1) prasa oznacza publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki i czasopisma, [...]; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską,
- 2) dziennikiem jest ogólnoinformacyjny druk periodyczny lub przekaz za pomocą dźwięku oraz dźwięku i obrazu, ukazujący się częściej niż raz w tygodniu,
- 3) czasopismem jest druk periodyczny ukazujący się nie częściej niż raz w tygodniu, a nie rzadziej niż raz w roku; przepis ten stosuje się odpowiednio do przekazu za pomocą dźwięku oraz dźwięku i obrazu innego niż określony w pkt 2,
- 4) materiałem prasowym jest każdy opublikowany lub przekazany do opublikowania w prasie tekst albo obraz o charakterze informacyjnym, publicystycznym, dokumentalnym lub innym, niezależnie od środków przekazu, rodzaju, formy, przeznaczenia czy autorstwa,
- 5) dziennikarzem jest osoba zajmująca się redagowaniem, tworzeniem lub przygotowywaniem materiałów prasowych, pozostająca w stosunku pracy z redakcją albo zajmująca się taką działalnością na rzecz i z upoważnienia redakcji,
- 6) redaktorem jest dziennikarz decydujący lub współdecydujący o publikacji materiałów prasowych,

7) redaktorem naczelnym jest osoba posiadająca uprawnienia do decydowania o całokształcie działalności redakcji,

8) redakcją jest jednostka organizująca proces przygotowywania (zbierania, oceniania i opracowywania) materiałów do publikacji w prasie (Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 Prawo prasowe, Dz. U. 1984 nr 5 poz. 24 z późn. zm.).

Przyjęto następujące przedziały czasowe:

- lata 1907-1914, tj. od wyodrębnienia się mariawityzmu ze struktur Kościoła rzymsko-katolickiego do wybuchu I wojny światowej;
- lata 1923-1939, tj. od wznowienia działalności wydawniczej po odzyskaniu przez Polskę niepodległości do wybuchu II wojny światowej, z uwzględnieniem dokonanego w 1935 roku rozłamu i podziału na Kościoły obu denominacji;
- lata 1948-2017, tj. od wznowienia wydawania publikacji po zakończeniu II wojny światowej do czasów współczesnych również z podziałem na Kościoły obu denominacji.

Do listopada 2017 roku udało się odnaleźć i opisać ponad 30 tytułów, które zakwalifikowano zgodnie z zapisami cytowanej ustawy jako prasę mariawicką.

3. Przegląd czasopism mariawickich

3.1 Lata 1907-1914

3.1.1. „Maryawita”

W dniu 3 stycznia 1907 roku ukazał się pierwszy numer „Maryawity”, czasopisma wydawanego – choć z wieloletnią przerwą – do dnia dzisiejszego. „Maryawita”¹³ ukazywał się nakładem Wydawnictwa Ojców

¹³ Tytuł „Maryawita” nosił wydawany wcześniej w Kielcach, „Dwutygodnik Dogmatyczno-Ascetyczny Ilustrowany. Poświęcony czci Najśw. Sakramentu i Niepokalanie Poczętej Dziewicy”. Redaktorem i wydawcą pisma był ks. Wincenty Bogacki, profesor Seminarium Duchownego w Kielcach. Dwutygodnik ukazywał się od 1903 roku. W 1906 roku został zastąpiony przez „Jutrzenkę. Tygodnik Popularny Religijno-Społeczny Ilustrowany. Poświęcony czci Najśw. Sakramentu i Niepokalanie Poczętej Dziewicy”.

Maryawitów. Pierwszym redaktorem i wydawcą był ksiądz, późniejszy biskup Jan M. Michał Kowalski. Redakcja, którą od początku kierował ks. Leon M. Andrzej Gołębiowski, i administracja mieściły się w Łodzi przy ul. Franciszkańskiej 27¹⁴. Pod tym samym adresem funkcjonowała także „Drukarnia ks. Jana Kowalskiego”, w której wydawano czasopismo przez cały okres jego ukazywania się. W 1909 roku redaktorem i wydawcą został ks. Tomasz Krakiewicz, w tym samym też czasie jako właściciela drukarni wymieniać zaczęto już Katolickiego Biskupa Maryawitów, Ojca Jana M. Michała Kowalskiego. W ostatnim roku ukazywania się „Maryawity” jako właściciela drukarni przy ul. Franciszkańskiej 27 wskazywano ks. bp. koadjutora Romana M.J. Próchniewskiego.

„Maryawita” z podtytułem „Czciciel Przenajświętszego Sakramentu” ukazywał się do 1913 roku, początkowo jako „Pismo Tygodniowe Ilustrowane” (1907-1910), następnie „Pismo Miesięczne Ilustrowane” (1911-1912), a później – „Kwartalnik Religijny” (1913). Liczba stron w poszczególnych rocznikach zmieniała się, numeracja w obrębie roczników pozostawała ciągła. W 1911 roku „Maryawita” już jako miesięcznik, a potem kwartalnik zaczął być wydawany w formie zeszytów z kolorową okładką. Zmiana ta dotyczyła także roczników 1912 i 1913.

Cele czasopisma określone zostały w pierwszym odredakcyjnym „Słowie wstępnym do Braci Maryawitów” (Kapłani Maryawici Nieustającej Adoracji Uługania 1907, 1). Było to: „zaznajomienie z Pismem św., rozbudzenie wiary w istotną obecność Pana Jezusa w Przenajświętszym Sakramencie, pomoc do znajomości czci i miłości Boga, wskrzeszenie prawdziwej religii Chrystusowej” (Kapłani Maryawici Nieustającej

W artykule wstępnym do tego czasopisma redakcja całkowicie odzęgnęła się od jakichkolwiek związków z mariawityzmem i w ostrych słowach potępiła nowe wyznanie. Por. „Od Redakcyi” 1906, 1.

¹⁴ Był to budynek mieszkalny wybudowany przez mariawitów, obok na posesji przy ul. Franciszkańskiej 29 mieściła się mariawicka ochronka, szkoła podstawowa i dom ludowy. Por. „Łódź – warunki społeczne i ekonomiczne w końcu XIX w. i na początku XX w. oraz ich wpływ na powstanie parafii mariawickich” 1990, 9.

Adoracji Ublągania 1907, 2). Zapowiedziano także szczegółowe zapoznanie z „Dziełem Wielkiego Miłosierdzia”, „by wszystkim ludziom dobrej woli podać w prawdziwym oświeceniu ruch Maryawicki i sprostować to, co ludzie świadomie lub nieświadomie w fałszywym świetle ogłosili światu o sprawie naszej” (Kapłani Maryawici Nieustającej Adoracji Ublągania 1907, 2). Powyższe cele wyznaczyły profil czasopisma: teologiczno-religijny.

W przywołanym słowie wstępnym zasygnalizowano również podjęcie w czasopiśmie pracy nad podniesieniem oświaty, „gdyż przekonaliśmy się w jakiej ciemności umysłowej, utrzymywano was, abyście nie rozumieli potrzeby odrodzenia moralnego ani potrzeby postępu waszego ducha” (Kapłani Maryawici Nieustającej Adoracji Ublągania 1907, 2). Faktycznie jednak celowi temu służyły „Wiadomości”, stanowiące początkowo dodatek do „Maryawity”, przekształcone później w samodzielne czasopismo.

W artykule wstępnym zapowiedziano ponadto, iż dochód „z pisma naszego przeznaczamy na Waszą oświatę i na podniesienie ciężkich warunków życia waszego” (Kapłani Maryawici Nieustającej Adoracji Ublągania 1907, 3). Warto tu przypomnieć, że działalność oświatowo-społeczna prowadzona na dużą, jak na ówczesne czasy, skalę była jedną z cech charakterystycznych nowo tworzącej się konfesji (zob. np. Guzowska 2018, 27-41).

„Maryawita” przeznaczony był dla dorosłych czytelników. Rozchodził się głównie w prenumeracie, dostępny był również w siedzibie redakcji i administracji, pojedyncze egzemplarze można było zakupić też w kantorach „Maryawity”, które funkcjonowały m.in. w Płocku, Warszawie, Żyrardowie, Pabianicach, Zgierzu, Sosnowcu, Wilnie i Kownie (stan na 1911 rok)¹⁵.

Szata graficzna pierwszego czasopisma mariawickiego była dość skromna: publikowano nieliczne ryciny i zdjęcia. Na jego łamach

¹⁵ Zob. np. informacja w czasopiśmie „Maryawita” wrzesień-grudzień 1911 roku.

pojawiła się reklama wydawnictw książkowych i innych czasopism OO Maryawitów, m.in. „Kalendarza Maryawickiego”¹⁶. Reklama własnych wydawnictw była cechą charakterystyczną prasy mariawickiej.

Czasopismo to było czytane i przechowywane w mariawickich domach przez kilka pokoleń, o czym świadczą kompletne roczniki przekazywane do mariawickich parafii jeszcze po zakończeniu II wojny światowej.

3.1.2. „Wiadomości”/„Wiadomości Maryawickie”

Z datą 3 stycznia 1907 roku wydano, w formie dodatku do „Maryawity”, „Wiadomości”, których tytuł zmieniono w 1909 roku na „Wiadomości Maryawickie”. W tymże roku stały się one samodzielnym czasopismem.

Redaktorem i wydawcą „Wiadomości” a potem „Wiadomości Maryawickich”, podobnie jak i „Maryawity”, był do sierpnia 1909 roku ks. Jan M. Michał Kowalski, następnie ks. Tomasz Krakiewicz, który w końcu tegoż roku został jednocześnie wydawcą. Czasopismo drukowano w tłoczni przy ul. Franciszkańskiej 27 w Łodzi.

W latach 1907-1908 „Wiadomości” liczące 8 stron ukazywały się – jak wspomniano – jako dodatek do „Maryawity”, a więc w cyklu tygodniowym (w każdy czwartek). Od następnego roku, pod zmienionym tytułem, „Wiadomości Maryawickie”, ukazywały się już jako samodzielne pismo. Początkowo: w latach 1909-1910 pojawiała się ono dwa razy w tygodniu (czwartki i soboty), w latach 1911-1912 – trzy razy w tygodniu (wtorki, czwartki i soboty). Zgodnie zatem z zapisami cytowanej wcześniej ustawy Prawo prasowe (Art. 7 ust. 2 pkt 2) „Wiadomości Maryawickie” wydawane w latach 1909-1912 były jedynym pismem mariawickim, które można uznać za dziennik. W latach 1913-1914 (ostatni numer wydano we wrześniu tegoż roku) „Wiadomości Maryawickie” ukazywały się z podtytułem „Pismo Tygodniowe Ilustrowane” o objętości 16 stron z numeracją ciągłą w obrębie roku.

¹⁶ Zob. np. „Maryawita” z lutego 1911 roku.

Profil tego czasopisma w odróżnieniu od teologiczno-religijnego „Maryawity”, określić należy jako społeczny. „Wiadomości” stanowiły połączenie informatora, zawierającego oprócz faktów z życia mariawickiego, bieżące wiadomości polityczne, społeczne i ekonomiczne z kraju i ze świata, oraz poradnika z krótkimi artykułami z różnych dziedzin życia i wskazówkami praktycznymi, np. w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (por. np. „Od Redakcyi” 1907, 1).

„Wiadomości”, podobnie jak „Maryawita”, przeznaczone były dla dorosłego odbiorcy, rozchodziły się głównie w prenumeracie.

3.1.3. „Kalendarz Maryawicki”

W tym samym co oba wspomniane wyżej tytuły 1907 roku, wydany został „Kalendarz Maryawicki na rok przestępny 1908”. Czasopismo, jako publikacja Wydawnictwa OO Maryawitów, drukowane było również w łódzkiej drukarni przy ul. Franciszkańskiej 27¹⁷.

Redaktorem naczelnym „Kalendarza” był ksiądz, a od 1909 roku bp Jan M. Michał Kowalski.

Ukazało się w sumie siedem roczników, ostatni na 1914 rok. Pierwszy rocznik liczył 100 stron, kolejne miały większą objętość, np. „Kalendarz Maryawicki na rok zwyczajny 1909” liczył 244 strony.

Czasopismo to, oprócz kalendarza katolickiego i prawosławnego na kolejny rok, zawierało obszerną relację z wydarzeń istotnych w życiu poszczególnych parafii i całej społeczności mariawickiej. Stanowiło zatem swego rodzaju kronikę prezentującą dokonania młodego Kościoła, pracę pierwszych kapłanów i sióstr zakonnych. Zawierało, podobnie jak „Maryawita”, zamieszczane w formie reklam informacje o wydawanych przez mariawitów publikacjach.

W odróżnieniu od omówionych wcześniej tytułów „Kalendarz...”, charakteryzował się zamieszczaną w każdym kolejnym roczniku bogatą

¹⁷ Drukarnia bp. M. Michała Kowalskiego, zorganizowana jeszcze w 1906 roku, funkcjonowała w Łodzi do zakończenia I wojny światowej. Po odzyskaniu niepodległości maszyny drukarskie przeniesiono do Płocka. Por. relacja bp. Zdzisława M. Włodzimierza Jaworskiego z dnia 24 sierpnia 2017 roku.

dokumentacją fotograficzną, prezentującą m.in. budynki kościelne, domy parafialne, instytucje oświatowe i dobroczynne oraz relacje z ważnych wydarzeń, np. budowy Świątyni Miłosierdzia i Miłości w Płocku („Założenie kamienia węgielnego i poświęcenie fundamentów pod kościół katedralny Maryawitów w Płocku” 1912, 21-31).

Adresatem tego czasopisma byli przede wszystkim dorośli czytelnicy, jednak wiele informacji praktycznych drukowanych w „Kalendarzu...” było przydatnych dla młodego czytelnika, wśród nich m.in. informacje o tzw. dniach galowych dworskich wolnych od lekcji oraz o mariawickich szkołach przyparafialnych.

Prenumeratorzy czasopisma „Maryawita” otrzymywali przy zakupie „Kalendarza” dużą zniżkę.

„Kalendarz Maryawicki” na rok 1914 był ostatnim czasopismem wydanym przez Kościół mariawicki w czasach Rosji carskiej. Wybuch I wojny światowej przerwał na blisko 10 lat mariawicką działalność wydawniczą.

3.2. Lata 1923-1939

3.2.1. Starokatolicki Kościół Mariawitów

3.2.1.1. „Jednodniówka Maryawicka.”/„Jednodniówka Marjawicka”

W wigilię Bożego Narodzenia 1923 roku wydano „Jednodniówkę Maryawicką”, pierwsze kościelne czasopismo mariawickie, które ukazało się po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. W roku następnym dodano podtytuł „Czasopismo religijno-społeczne”.

Wydawcą „Jednodniówki” było Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów, pierwszym redaktorem był Wacław M. Bartłomiej Przysiecki, następnie Władysław Maciejec (1926) i Roman Augustyn Gostyński (1935). Czasopismo to drukowano w przeniesionej z Łodzi do Płocka mariawickiej drukarni, która (wraz z introligatorią) mieściła się na terenie klasztoru przy Świątyni Miłosierdzia i Miłości w Płocku przy ul. Dobrzyńskiej 27 (od 1935 roku funkcjonującej jako drukarnia Jana Rżysko).

„Jednodniówka Maryawicka” wychodziła nieregularnie, lecz – jak zaznaczono w jednym z numerów z 1926 roku – „w razie potrzeby” (zob. np. *Jednodniówka Maryawicka* 1926, 1). Ukazywała się między rokiem 1923 a 1935 – w tymże roku zmianie uległ zapis tytułu czasopisma. W latach 1927-1934 w jej publikacji nastąpiła przerwa – wydawano wówczas inne czasopisma mariawickie, które omówione zostaną w dalszej części artykułu.

Obok tekstów religijnych i społecznych w czasopiśmie tym publikowano artykuły odnoszące się do polityki polskiej i europejskiej¹⁸. W ostatnim roku ukazywania się nawiązano do wydarzeń, które zapoczątkowały rozłam w Kościele mariawickim („O konieczności sprostowania niektórych naszych wierzeń” 1935, 17-18), tj. do Kapituły z dnia 29 stycznia 1935 roku („Co doprowadziło do Kapituły w dniu 29 stycznia r. b.” 1935, 25-29) i zniesienia z urzędu abp. Jana M. Michała Kowalskiego.

Pismo przeznaczone było dla dorosłych czytelników, po rozłamie, który dokonał się w 1935 roku, skierowane do wiernych Kościoła denominacji płockiej.

3.2.1.2. „Maryawicka Myśl Narodowa.”

Kolejnym tytułem, który ukazał się po raz pierwszy w 1924 roku, była „Maryawicka Myśl Narodowa” nosząca podtytuł „Czasopismo religijno-społeczne”. Redaktorem odpowiedzialnym za czasopismo był bp Wacław M. Bartłomiej Przysiecki. Numer pierwszy datowany był na 27 kwietnia tegoż roku, kolejne ukazywały się nieregularnie (np. nr 7 z datą 30 października 1924, nr 8 – 24 grudnia 1924 roku), pierwszych osiem w 1924 roku, następne – w 1925 roku. W sumie wydano 12 numerów pisma, po czym zaniechano jego drukowania.

Zadaniem tego czasopisma było poinformowanie „polskiego Narodu o Dziele Wielkiego Miłosierdzia, Danem mu we Czcii Przenajświętszego

¹⁸ W numerze 6 z 1926 roku ukazały się dwa artykuły na tematy ważne dla Polski: „Co myślą Maryawicy o przewrocie majowym dokonanym przez Marszałka Piłsudskiego” 1926, 1-2 oraz „Czy cesarz niemiecki Wilhelm II wróci na tron?” 1926, 2-3.

Sakramentu i o Maryawityzmie” („Od Wydawców” 1925, 16). Krąg oddziaływania czasopisma miał być zatem o wiele szerszy, nie ograniczał się bowiem do wyznawców mariawityzmu, do których skierowane były wcześniej wydawane tytuły. W ostatnim numerze zapowiedziano ukazanie się kolejnego pisma kościelnego zatytułowanego „Królestwo Boże na Ziemi”.

3.2.1.3. „Orlim Szlakiem”

W odróżnieniu od omawianych wcześniej czasopism kościelnych było to pierwsze czasopismo środowiskowe – organ Związku Młodzieży Maryaw[ickiej] Wspom[ania] Ubogich przy Maryw[ickim] Progimn[azjum] w Cegłowie i przez członków tegoż związku redagowane. Numer pierwszy pisma ukazał się w lutym 1926 roku, a jego częstotliwość określono jako miesięcznik¹⁹. Zawierało teksty pisane przez uczniów, poświęcone historii organizacji Związku Dziecięcego Wspomagania Ubogich, przekształconego w Cegłowie w związek młodzieżowy:

Związek nasz nazywa się „Związkiem Młodzieży Marjawickiej Wspomagania Ubogich przy marjawickim progimnazjum w Cegłowie”, ponieważ pogłębił i rozszerzył program swej pracy, tak że wspomaganie ubogich będzie jednym z działów jego pracy, a także ze względu na to, że młodzież starszych klas pod względem uspołecznienia i organizacji dojrzała o tyle, że może pokierować dziećmi młodszych klas samodzielnie („Rozwinięcie się «Zw. Dziecięcego Wspomag. Ub.» w «Zw. Młodzieży Marjawickiej Wsp. Ub.» przy marjawickim progimnazjum w Cegłowie” 1926, 13-14).

Pisane odręcznie teksty uzupełniono pojedynczymi obrazkami. Było to uczniowskie piśmiwo środowiskowe o bardzo wąskim kręgu oddziaływania.

¹⁹ Niestety, nie udało się ustalić, czy czasopismo to było wydawane dalej. Jedyny dostępny obecnie egzemplarz znajduje się w prywatnym archiwum kapłana Piotra M. Grzegorza Drózdza, proboszcza Parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Cegłowie.

3.2.1.4. „Królestwo Boże na Ziemi”

To czasopismo wydawane przez Staro-katolicki Kościół Mariawitów²⁰ zostało zapowiedziane w „Maryawickiej Myśli Narodowej” i faktycznie stanowiło jej kontynuację. Pierwszym redaktorem odpowiedzialnym za „Królestwo Boże na Ziemi” był Zenon Kulesza, następnie funkcję tę pełnili kolejno: Bronisław Kurek (od kwietnia 1929), Stefan Góra (od lipca 1929) i Roman Augustyn Gostyński (od listopada 1934 roku). Czasopismo wydawane było przez Wydawnictwo przy Klasztorze Sióstr Maryawitek w Płocku mieszczące się, podobnie jak drukarnia, przy ul. Dobrzyńskiej 27. Pierwszy numer czasopisma ukazał się 24 grudnia 1927 roku, ostatni w styczniu 1935 roku²¹.

„Królestwo Boże na Ziemi” było tygodnikiem o treści religijnej i społecznej, poświęconym pogłębianiu życia duchowego w „Zmarłychwstałej Polsce”²², informującym o „o przyjsciu i organizacji tegoż Królestwa wszystkich, którzy go oczekiwali („Od Wydawców” 1925, 16). Publikowano w nim rozważania teologiczne (por. np. „Królestwo Boże w porównaniu z Królestwem Świata” 1928, 1) oraz teksty poświęcone historii mariawityzmu, zamieszczano ponadto bieżące informacje z kraju i ze świata.

Od nr 2 z datą 10 stycznia 1929 roku ukazywał się dwustronicowy (jednokartkowy), ale nieliczbowany „Poradnik Gospodarczy” z podtytułem „Dodatek do tygodnika «Królestwo Boże na Ziemi»”. To czasopismo,

²⁰ Ówczesna nazwa Kościoła.

²¹ Trzymając się chronologii, należy w tym miejscu wymienić jeszcze jedną publikację ciągłą Wydawnictwa OO. Maryawitów „Z podróży do Ziemi Świętej”. W 1927 roku ukazało się 11 zeszytów zawierających relację z wyjazdu delegacji duchownych (biskupów, kapłanów i sióstr zakonnych) mariawickich do Ziemi Świętej i starożytnych stolic chrześcijaństwa. Składające się na tę publikację teksty można określić mianem reportażu uczestniczącego, a kolejne zeszyty jako numery czasopisma. Jednak, zgodnie z przyjętą współczesną definicją prasy, publikacja ta tworzy spójną całość, a jak należy się domyślać, wydawca z góry wiedział, kiedy nastąpi jej zakończenie. Zatem uznanie jej za czasopismo, a nie za serię wydawniczą, wydaje się nieuzasadnione. Por. np. Janowska 1997, 9.

²² Takie określenie znalazło się w miesięczniku „Templarjusz” nr 3 z roku 1933.

jak należy sądzić, przeznaczone było również dla czytelników spoza grona wyznawców mariawityzmu.

3.2.1.5. „Głos Prawdy”

W 1930 roku ukazał się pierwszy numer nowego mariawickiego czasopisma kościelnego „Głos Prawdy”, noszący podtytuł „Dodatek polemiczno-krytyczny do tygodnika religijno-społecznego «Królestwo Boże na Ziemi»”. W 1935 roku tytuł ten wznowiony został jako samodzielne czasopismo, które zastąpiło „Jednodniówkę Marjawicką”. Jego wznowienie zapowiedziano wcześniej na łamach dwóch ostatnich numerów „Jednodniówki Marjawickiej (nr 7 i 8 z 1935 roku). Kilkakrotnie zmieniał się jego podtytuł: w 1935 roku. Początkowo był to „Tygodnik Maryawicki” (od nr. 3 z dnia 28 kwietnia 1935 roku), następnie „Tygodnik Marjawicki” (od nr. 20 z dnia 25 sierpnia 1935 roku). Kolejna zmiana podtytułu nastąpiła w czerwcu 1936 roku, początkowo brzmiał on: „Tygodnik Staro-Kat. Kościoła Marjawitów” (od nr. 24 z 1936 roku), następnie „Tygodnik Staro-Katolickiego Kościoła Marjawitów” (od nr. 26 z 1936 roku). Wraz z podtytułem zmieniona została szata graficzna, która przybrała zbliżoną do współczesnej formę z łamaniem (dzieleniem) tekstów w obrębie kolumn.

Funkcję redaktora odpowiedzialnego pełnił początkowo kapł. Stefan Góra, następnie – od 1933 roku – kapł. Roman Augustyn Gostyński, jako redaktor widniał w tym czasie w stopce redakcyjnej bp M. Bartłomiej Przysiecki, który pełnił tę funkcję także po wznowieniu tytułu jako samodzielnego czasopisma. „Głos Prawdy” ukazywał się do 1937 roku.

W pierwszym okresie publikowano w tym czasopiśmie przede wszystkim artykuły o tematyce religijnej oraz teksty odnoszące się do wydarzeń politycznych w kraju i poza jego granicami. Po wznowieniu pisano o wydarzeniach w Starokatolickim Kościele Mariawitów po rozłamie i podziale na dwie denominacje. Wiele miejsca poświęcano życiu społeczności mariawickiej. Nawiązywano też, jak wcześniej, do sytuacji politycznej w kraju.

Niektóre teksty pisane do „Głosu Prawdy” zostały, jak określała redakcja, skonfiskowane, czyli zatrzymywane przez cenzurę. Tak stało się np. z artykułami „Djabelska plaga kongresów” i „Proroctwa Mateczki spełniają się” w numerze 28 z 1931 roku oraz „Problem wielożeństwa” w numerze 29 z 1931 roku. ‘Konfiskata’ dwóch pierwszych tekstów dotyczyła jednak tylko części nakładu²³.

3.2.1.6. „Renkonte al La suno – Na spotkanie Słońca”

Jedyne dwujęzyczne czasopismo mariawickie ukazało się po raz pierwszy w październiku 1931 roku pod tytułem „Renkonte al La suno – Na spotkanie Słońca”. Był to dwumiesięcznik, a jego podtytuł brzmiał: „Organo de Mariavita Esperantista Ligo”²⁴. Redaktorem pisma był Adam Gabriel Furmanik, administracja i redakcja mieściły się w Płocku przy ul. Dobrzyńskiej 29. Drugi, a zarazem prawdopodobnie ostatni numer czasopisma wydany został w 1932 roku.

Celem, który przyświecał duchownym mariawickim przy wydawaniu tego czasopisma, była próba upowszechnienia języka esperanto, „pomocniczego języka międzynarodowego” („Esperanto wśród Maryawitów” 1932, 3-4), wśród mariawitów, szczególnie wśród braci i sióstr zakonnych, kapłanów, diakonów, kleryków i uczniów. Odbiorcami tego czasopisma byli w większości kapłani mariawicy.

3.2.1.7. „Dziecko Mateczki”

W dwudziestoleciu międzywojennym zaczęto wydawać drukowane czasopisma mariawickie dla dzieci i młodzieży. Jako pierwszy ukazał się

²³ Egzemplarz „Głosu Prawdy” ze skonfiskowanymi wszystkimi wymienionymi tekstami znajduje się w zbiorach Biblioteki Towarzystwa Naukowego im. Zielińskich w Płocku. W archiwum parafii w Lesznie znajduje się natomiast egzemplarz numeru 28 z ww. tekstami. Skonfiskowany był natomiast trzeci z ww. tekstów z nr. 29 czasopisma z 1931 roku.

²⁴ Istniejący w tym czasie Maryawicki Związek Esperantystów stawiał sobie za cel pracę nad „rozpowszechnieniem Esperanta wśród naszego Ludu, który chce już wyciągnąć braterskie dłonie i powitać we wspólnej mowie wszech światowe rzesze Swych współbraci z jednej Rodziny Ludzkości”. Zob. „Esperanto wśród Maryawitów” 1932, 4.

miesięcznik „Dziecko Mateczki”. Było to kolejne pismo środowiskowe, wydawał je Związek Dzieci Mateczki. Czasopismo redagowała s. M. Illuminata Sobieszczańska, siedziba redakcji mieściła się w Płocku przy Klasztorze Sióstr Maryawitek. „Dziecko Mateczki” ukazywało się jako miesięcznik (z przerwą wakacyjną) do 1935 roku.

W czasopiśmie tym publikowano artykuły poświęcone mariawityzmowi i działalności jego założycielki M. Franciszki Kozłowskiej oraz informacje o pracy członków Związku Dzieci Mateczki. Adresatami byli uczniowie młodszych klas (oddziałów) szkoły powszechnej (*Drużyna Mateczki* 1934, II).

3.2.1.8. „Templarjusz”

W 1933 roku zaczęto wydawać czasopismo „Templarjusz”, miesięcznik ilustrowany Związku Młodzieży Maryawickiej Męskiej i Żeńskiej „Templarjusz” i „Templarjuszki”, kolejne pismo środowiskowe. Początkowo wydawany jako miesięcznik, w lipcu 1937 roku stał się dwutygodnikiem z podtytułem „Organ Młodzieży Mariawickiej”. Redaktorami odpowiedzialnymi byli kolejno: Feliks Mirosław Sołtykowski (1933), Władysław Tadeusz Bucholc (1934-1936) i Janusz Szymon Bucholc (1936-1938).

„Templarjusz” wydawany był do początku 1938 roku. Jego profil opisano następująco:

Templarjusz jest pismem radykalnym, bepartyjnym, stojanem na gruncie mesjaniczno-narodowym. Daje młodzieży obfity materiał naukowy, literacki, społeczny i rozrywkowy. Templarjusz głosi rycerstwo ducha, szerzy wiarę w mesjaniczne powołanie Polski, jako Królestwo Boże przepowiedziane przez naszych wieszczów – wielkich poetów i filozofów polskich (*Templarjusz* 1933, II).

Pismo przeznaczone było przede wszystkim dla mariawickiej młodzieży i młodych dorosłych wyznawców.

3.2.1.9. „Templarjuszka”

W styczniu 1934 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma dla kobiet „Templarjuszka”, wydawanego przez Centralę Związku

Templarjuszek. Redaktorem odpowiedzialnym była Kamilla Marja Kopystyńska. „Templarjuszka” ukazywała się zaledwie przez rok, w 1935 roku została scalona z „Templarjuszem” (zapowiedź scalenia ukazała się w nr 11 miesięcznika „Templarjusz” z 1934 roku).

Czasopismo to, oprócz wiadomości dotyczących życia kobiet w kraju i na świecie, dostarczało czytelniczkom wielu przydatnych informacji praktycznych na temat wychowania dzieci, higieny, prowadzenia gospodarstwa domowego, a także porad kulinarnych. „Templarjuszka” była jedynym czasopismem mariawickim przeznaczonym dla kobiet.

3.2.1.10. „Drużyna Mateczki”

W maju 1934 roku rozpoczęto wydawanie ilustrowanego miesięcznika „Drużyna Mateczki”. Redaktorem odpowiedzialnym była Czesława Alicja Bucholc. Ukazało się zaledwie kilka numerów „Drużyny...”, druk przerwano ze względów finansowych (*Drużyna Mateczki* 1934, II).

Profil i cele czasopisma opisane zostały w pierwszym numerze:

Pisemko „Drużyna Mateczki” jest wyrazem i odbiciem życia mariawickich dzieci szkolnych należących do związku szkolnego tej nazwy. Oprócz artykułów, omawiających nasze zasady i cele, prowadzić będziemy dział sprawozdawczy z życia Oddziałów. Rozrywkom i humorowi nie poskąpimy miejsca. Na listy odpowiadać będziemy w ostatnim dziale „Odpowiedzi Redakcji” (*Drużyna Mateczki* 1934, II).

Czasopismo to było przeznaczone dla uczniów starszych klas (oddziałów) szkoły powszechnej.

3.2.1.11. „Świątynia Miłosierdzia i Miłości”

Tuż po rozłamie w Kościele mariawickim w końcu stycznia 1935 roku, którego efektem stał się podział na denominacje plocką i felcjanowską, ale jeszcze przed opuszczeniem Płocka przez zniesionego z urzędu abp. Jana M. Michała Kowalskiego i grupę duchownych i sióstr zakonnych, ukazał się pierwszy numer tygodnika religijno-społecznego „Świątynia Miłosierdzia i Miłości”. Pierwszy numer nosił datę 10 lutego tegoż roku. Redaktorką pisma była s. Natalija Gertruda Gołębiowska,

wydawcą – Antonina Izabella Wiłucka-Kowalska. W sumie wydano pięć numerów tego czasopisma, ostatni z datą 14 marca 1935 roku.

W „Świątyni Miłosierdzia i Miłości” nawiązywano do wydarzenia, które zapoczątkowało rozłam w Kościele mariawickim. Wydawane przy Klasztorze Sióstr Mariawitek w Płocku przez małżonkę abp. Jana M. Michała Kowalskiego, Antoninę Izabellę Wiłucką-Kowalską czasopismo przedstawiało opis i ocenę wydarzeń z perspektywy arcybiskupa i jego zwolenników (zob. np. „List Pasterski Arcybiskupa Jana Maryi Michała Kowalskiego do Ludu Maryawickiego” 1935, 4-6; „Rzekoma prawomocność Kapituły Zbuntowanych” 1935, 5-16). Czasopismo przeznaczone było dla wszystkich wyznawców Kościoła mariawickiego sprzed rozłamu, jednak – jak się wydaje – skierowane przede wszystkim do wyznawców, którzy pozostali wierni abp. M. Michałowi Kowalskiemu i nurtowi denominacji felicjanowskiej.

3.2.1.12. „Głos Staro-Katolicki”

Ostatnim czasopismem, który wydawano przed II wojną światową był „Głos Staro-Katolicki”, noszący początkowo podtytuł „Tygodnik religijno-społeczny St.-Katolickiego Kościoła Marjawitów w Polsce”, następnie „Tygodnik religijno-społeczny. Organ St.-Katolickiego Kościoła Marjawitów w Polsce”²⁵. Funkcję redaktora tygodnika pełnił bp M. Bartłomiej Przysiecki, redaktora odpowiedzialnego – kapł. Roman M. Augustyn Gostyński. Jako wydawca figurował najpierw Klasztor Sióstr Marjawitek w Płocku, następnie – bp Wawrzyniec M. Franciszek Rostworowski. „Głos Staro-Katolicki” ukazywał się w latach 1938-1939, pierwszy jego numer nosił datę 5 stycznia 1938 roku, ostatni – 3 września 1939 roku.

Profil czasopisma określił wydawca następująco:

„Głos Staro-Katolicki” jest organem Staro-Katolickiego Kościoła Marjawitów, zjednoczonego z Utrechtskim Staro-Katolickim Kościołem Holandji, z Narodowym Staro-Katolickim Kościołem Niemiec,

²⁵ Na stronie wewnętrznej okładki – redakcyjnej podano go w jeszcze innej wersji: „Głos Staro-Katolicki. Tygodnik ilustrowany Staro-Katolickiego Kościoła Marjawitów w Polsce”.

ze Staro-Katolickimi Kościołami Szwajcarii, Austrii, Czech, Ameryki Północnej. „Głos Staro-Katolicki” jest pismem religijno-społecznym, radykalnym i bezpartyjnym, stojącym na gruncie demokracji, głoszonej i budowanej przez wielkich naszych poetów i filozofów polskich. „Głos Staro-Katolicki” szanuje tak cudze przekonania, jak chce aby głoszone przez niego przekonania były szanowane. „Głos Staro-Katolicki” walczy o wprowadzanie zasad Ewangelji Św., szczególnie zasady społecznej miłości bliźniego w życiu prywatnym i państwowem (*Głos Staro-Katolicki* 1938, II).

Czasopismo, które rozchodziło się podobnie jak większość omawianych wcześniej tytułów głównie w prenumeracie, przeznaczone było dla dorosłych czytelników, wiernych Kościoła denominacji płockiej.

3.2.2. Katolicki Kościół Mariawitów

3.2.2.1. „Wiadomości Maryawickie”

W dniu 10 lipca 1935 roku ukazało się czasopismo noszące znany wcześniej tytuł „Wiadomości Maryawickie”. Tym razem była to jednodniówka Katolickiego Kościoła Mariawitów pod naczelną redakcją „Biskupa Marjawitów w Łowiczu – Stanisława M. Tytusa Siedleckiego”. Redaktorem naczelnym był kapłan br. M. Augustyn Gapiński, redakcja mieściła się w Łowiczu. W oznaczonej numerem 1 jednodniówce zapowiedziano wydawanie tygodnika pod tymże tytułem (zob. „Od Redakcji” 1935, 1). W dniu 6 sierpnia rzeczywiście ukazały się „Wiadomości Maryawickie” – tygodnik oznaczony numerem 2, choć był to faktycznie pierwszy numer zapowiadanego czasopisma. W sumie ukazało się 6 numerów, ostatni z datą 29 września 1935 roku. „Wiadomości Maryawickie” były pismem o tematyce religijnej, przeznaczonym dla wiernych Kościoła denominacji felicjanowskiej.

3.2.2.2. „Królestwo Boże na Ziemi”

W 1936 roku wydano dwa pierwsze numery czasopisma pod również wcześniej znanym tytułem „Królestwo Boże na Ziemi”. Było to pismo Mariawickiego Kapłaństwa Ludowego²⁶. Funkcję redaktora naczelnego

²⁶ Kapłaństwo ludowe wprowadzone zostało w Kościele denominacji felicjanowskiej,

pełniła Gertruda Krzyżanowska-Gołębiowska, redaktora odpowiedzialnego – Illuminata Sobieszkańska, redakcja i administracja mieściły się w Felicjanowie przy tamtejszym klasztorze Sióstr Mariawitek. „Królestwo Boże na Ziemi” wydawano do 1939 roku.

Było to pismo o profilu religijno-społecznym. Zawierało m.in. teksty Ewangelii i rozważań, artykuły poświęcone Marii Franciszce Kozłowskiej i abp. Janowi M. Michałowi Kowalskiemu, a także kapłaństwu ludowemu i prowadzonej przez środowisko felicjanowskie pracy społecznej. W stałej rubryce „Kronika” pojawiały się informacje z kraju i ze świata. Odbiorcami tego czasopisma byli wierni Kościoła denominacji felicjanowskiej.

3.2.2.3. „Dzieje Królestwa Bożego na Ziemi”

W 1936 roku wydano w Felicjanowie siedem numerów pisma kapłaństwa ludowego noszącego tytuł „Dzieje Królestwa Bożego na Ziemi”. Motto pisma brzmiało: „Kapłaństwo ludowe ku większej chwale Bożej i pożytkowi dusz bratnich”. Brak jest informacji o redaktorze tego czasopisma, wiadomo jednak, że przy jego wydawaniu pracowała s. M. Illuminata Sobieszkańska. Czasopismo to ukazywało się w wersji powielanej, w archiwum w Felicjanowie znajdują się numery z datą: 21 maja, 31 maja, 11 czerwca, 9 lipca, 6 sierpnia 1936 roku.

Kolejne numery przygotowywano z okazji ważnych dla mariawityzmu uroczystości i rocznic. Przykładowo numer z 4 października ukazał się „Na uroczystość Naszej Najdroższej Mateczki i Naszego Brata Arcybiskupa. Rozpoczął go z kolei obszerny tekst poświęcony Marii Franciszce Kozłowskiej” („Mateczka” 1936, 1-4). Autorami tekstów byli duchowni oraz kapłani ludowi (Relacja s. biskupki Damiany M. Beatrycze Szulgowicz). Czasopismo było przeznaczone dla wiernych Kościoła Katolickiego Mariawitów.

a więc po rozłamie w 1935 roku, choć jego powołanie zapowiadano już wcześniej. Funkcjonuje do dnia dzisiejszego m.in. w parafiach w Felicjanowie, Łodzi i w Warszawie.

3.2.2.4. „Młody Mariawita”

Kolejnym czasopismem kapłaństwa ludowego wydawanym przy Klasztorze Sióstr Mariawitek w Felicjanowie była jednodniówka „Młody Mariawita”. To młodzieżowe pismo redagował kapłan ludowy Franciszek Golacik. W latach 1937-1938 ukazały się w sumie cztery numery jednodniówki. Ich treść koncentrowała się wokół zagadnień religijno-historyczno-społecznych. Kolejne jej numery ukazały się przy okazji ważnych wydarzeń i rocznic, np. w numerze z 9 lipca 1937 roku opublikowano obszernie sprawozdanie ze zjazdu młodzieży mariawickiej w Felicjanowie, który odbył się maju tegoż roku („By ducha podnieść wzwyż. Ze Zjazdu młodzieży mariawickiej w Felicjanowie” 1937), natomiast w numerze z 29 listopada 1937 roku nawiązano do posłannictwa Marii Franciszki Kozłowskiej i abp. Jana M. Michała Kowalskiego w dziejach Polski („Posłannictwo naszej Najdroższej Mateczki i Najczcigodniejszego Brata Abpa Michała w dziejach Polski” 1937) oraz postaci marszałka Józefa Piłsudskiego („Twórca Polski Niepodległej Marszałek Józef Piłsudski” 1937). Było to jedyne czasopismo Kościoła Katolickiego Mariawitów przeznaczone dla młodzieży.

3.3. Lata 1948-2017

3.3.1 Starokatolicki Kościół Mariawitów/Kościół Starokatolicki Mariawitów

3.3.1.1. „Nasza Świetlica”

Jako pierwsze po wojnie w Kościele mariawickim denominacji płockiej ukazało się czasopismo „Nasza Świetlica”, noszące podtytuł „Pismo Młodzieży Mariawickiej”. Pierwszy jego numer nosił datę 1 marca 1948 roku. Redakcja mieściła się przy Parafii Kościoła Starokatolickiego Mariawitów pw. św. Franciszka z Asyżu w Łodzi, nie był to jednak oficjalny organ Kościoła, a pismo środowiskowe wydawane jako wewnętrzny biuletyn, które powstało z oddolnej inicjatywy młodzieży łódzkiej skupionej w Związku Młodzieży Mariawickiej.

Opiekę merytoryczną i nadzór kościelny nad czasopisem sprawował kapł. M. Andrzej Jałosiński, współpracowali z redakcją m.in. biskup naczelny Roman M. Jakub Próchniewski oraz kapłan z Parafii pw. św. Anny i św. Marcina w Strykowie, Jan M. Michał Sitek. Teksty pisali młodzi parafianie, a redagował pismo kilkuosobowy komitet. „Nasza Świetlica” ukazywała się prawdopodobnie do 1949 roku (ostatni numer 3-4 znajdujący się w archiwum Parafii Kościoła Starokatolickiego Mariawitów pw. Św. Franciszka z Asyżu w Łodzi nosi datę: kwiecień-maj 1949 roku). Dostępna była w łódzkiej parafii.

Na łamach tego czasopisma poruszano bieżące zagadnienia społeczno-polityczne, a także dotyczące historii i współczesności Kościoła mariawickiego oraz Związku Młodzieży Mariawickiej; wiele było też odniesień do tragicznych losów Polaków podczas niemieckiej okupacji. Teksty przepisywano na maszynie, natomiast niektóre proste elementy graficzne np. tytuł, podtytuł – rysowano odręcznie. Zamiarem twórców i autorów czasopisma było jego rozpowszechnienie wśród mariawickiej młodzieży w całym kraju. Zamiar ten jednak nie powiódł się ze względów finansowych.

3.3.1.2. „Łącznik Kapłański”

Było to pierwsze i jedyne jak dotąd środowiskowe pismo kapłańskie. Brak jest informacji o jego redaktorach i autorach. Czasopismo ukazywało się w latach 1948-1949.

Niezatwierdzone przez władze kościelne, odnosiło się do sytuacji, w jakiej znalazł mariawityzm po zakończeniu II wojny światowej. W artykule wstępnym napisano między innymi:

Traktujemy nasz „Łącznik” jako pismo wyłącznie dla Kapłanów, by w nim poruszać swobodnie i szczerze nasze potrzeby i nasze bóle bez dyskredytowania siebie i innych i pogłębienia zgorzenia, którego już tyle mamy. [...] Wydając „Łącznik” nie mamy zamiaru narzucać komuś swojego sposobu myślenia i służenia Bogu, poddajemy tylko kapłańskiej dyskusji nasze bolączki i potrzeby. Chętnie przyjmujemy Wasze wypowiedzi i z całym obiektywizmem do nich się ustosunkujemy. Nie

pójdziemy na drogę dyskryminowania jednostek, ale będziemy krytykowali system, który niezgodny jest ani z Ewangelią świętą, ani z czystością reguł ani z wolą Mateczki („Do braci kapłanów” 1948, 1-2).

W „Łączniku...” zajmowano się m.in. historią i przyszłością mariawityzmu („Mariawityzm wczoraj, dziś i jutro” 1949, 1-5), w tym kwestią ponownego przyjęcia Kościoła mariawickiego do Unii Utrechckiej („W sprawie przyjęcia Kościoła Mariawickiego do Unii Utrechckiej” 1948, 4-6).

Jak wskazywał sam tytuł czasopisma, jego adresatami byli mariawiccy kapłani. Brak jest jednak informacji o sposobie jego rozpowszechniania.

3.3.1.3. „W Imię Boże”

W kwietniu 1958 roku, a więc 19 lat po wydaniu ostatniego numeru „Głosu Staro-Katolickiego”, ukazał się pierwszy numer „W Imię Boże – Pisma Staro-Katolickiego Kościoła Mariawitów”. Numer ten został podpisany do druku 29 marca 1958 roku. Redaktorem naczelnym „W Imię Boże” był bp Wacław M. Bartłomiej Przysiecki. Współpracowali z nim duchowni mariawiccy, a wśród nich m.in. biskupi: M. Michał Sitek, M. Filip Feldman oraz siostra M. Kamilla Siankowska. Pismo redagował Komitet, siedziba redakcji i administracji mieściła się w Płocku przy ówczesnej ul. Wieczorka 27 (obecnie Kazimierza Wielkiego). Druk powierzono Drukarni Skarbowej w Warszawie, bowiem mariawicka drukarnia w Płocku została zniszczona przez Niemców w czasie II wojny światowej. Czasopismo to, zapowiadane jako dwumiesięcznik (*W Imię Boże* 1958, III) było faktycznie kwartalnikiem – ukazały się tylko cztery jego numery, wszystkie w 1958 roku.

Wydawanie tego czasopisma zainaugurowano następującymi słowami:

Po wieloletniej przerwie przystępujemy znów do wydawania pisma, którego brak dotkliwie dał się odczuć w życiu naszego Kościoła. Podejmujemy ten niemały trud z myślą o ideałach chrześcijańskich i z wiarą, że dane nam będzie przyczynić się w pewnym stopniu do ich ostatecznego zwycięstwa. Pragniemy służyć w miarę swych możliwości,

ale ze wszystkich sił, sumiennie i wytrwale, wielkiej sprawie oczyszczenia serc ludzkich i wywyższenia dusz, co uważamy za nieodzowny warunek zapanowania ładu Chrystusowego na ziemi („Od redakcji” 1958, 1).

Dwumiesięcznik „W Imię Boże” był pierwszym kościelnym czasopiśmie mariawickim, w którym obok rozważań teologicznych i tekstów poświęconych Kościołowi, w tym dziejom i współczesności mariawityzmu oraz ruchowi ekumenicznemu, drukowano artykuły odnoszące się do społeczeństwa: historii Polski, szczególnie II wojny światowej, nauki, kultury i oświaty oraz problemów społecznych i zdrowia.

Czasopismo skierowane było przede wszystkim do dorosłych czytelników: wyznawców, także tych żyjących w diasporze z dala od mariawickich parafii, jak również sympatyków mariawityzmu. Drukowane w trzech kolejnych numerach „Listy do Młodego Przyjaciela” wskazują zamiar redakcji poszerzenia kręgu odbiorców o czytelnika młodzieżowego. Czasopismo to rozchodziło się w prenumeracie krajowej i zagranicznej, dostępne było również w siedzibie płockiej redakcji i w poszczególnych parafiach.

3.3.1.4. „Mariawita” (wraz z dodatkiem „Mały Mariawita”)

W 1959 roku ukazał się pierwszy numer powojennego „Mariawity – Pisma Starokatolickiego Kościoła Mariawitów”, początkowo wydawanego jako dwumiesięcznik, zaś od numeru 4 z 1964 roku jako miesięcznik. Stanowił on wprawdzie kontynuację wydawanego w roku poprzednim czasopisma „W Imię Boże”, lecz przyjął nawiązujący do tradycji lat 1907-1913 tytuł i własną numerację roczników. Dlatego właśnie rok 1959 przyjęto jako pierwszy ukazywania się „Mariawity”. Od 1968 roku „Mariawita” zaczął ukazywać się z podtytułem: „Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. Nadal jednak w stopce jako wydawca wymieniany był Staro-Katolicki Kościół Mariawitów. Kolejne zmiany podtytułu nastąpiły w: 1973 roku – „Miesięcznik Religijno-Społeczny St.-Katolickiego Kościoła Mariawitów w Polsce” i w 1974 roku – „Pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów”. W 1984 roku pismo otrzymało

numer ISSN 0209-3103. Rok później zaczęły ukazywać się zeszyty z numerami łączonymi miesięcznika. I ta zasada obowiązuje do dziś.

Funkcję redaktora naczelnego pełnili kolejno: bp Wacław M. Bartłomiej Przysiecki (1959-1961), bp Jan M. Michał Sitek (1961-1965), bp Wacław M. Innocenty Gołębiowski (1965-1970), bp Stanisław M. Andrzej Jałosiński (1970-1976), Pelagia Jaworska (1977-1986), Władysław Stanisław Ginter (1986-1989), kapł. M. Wawrzyniec Rostworowski (1990-1997), Pelagia Jaworska (1997-2007; Jaworska 2003, 29), kapł. dr Tomasz M. Daniel Mames (2007-2016) i bp Marek M. Karol Babi (od 09.2016). Czasopismo to redagował początkowo komitet, faktycznie będący kolegium redakcyjnym i tak też określany później w stopce redakcyjnej. W 1960 roku zaczęto wydawać dodatek „Mały Mariawita” przeznaczony dla młodych czytelników, który z czasem przekształcony został w oddzielną wkładkę i wydawany jest do dziś.

W „Mariawicie” kontynuowano przyjęty w wydawanym rok wcześniej czasopiśmie „W Imię Boże” stały trójpodział tematyczny, drukując rozważania teologiczne, teksty dotyczące Kościoła, w tym Kościoła mariawickiego z uwzględnieniem jego historii i współczesności oraz ekumenizmu, a także artykuły o tematyce społecznej.

Krąg dorosłych czytelników czasopisma stanowią nie tylko wyznawcy mariawityzmu, ale również jego sympatycy, reprezentanci innych wyznań. „Mariawita” od początku rozchodzi się w prenumeracie krajowej i zagranicznej, jest również dostępny we wszystkich parafiach na terenie kraju.

Redakcja i administracja mieściły się początkowo w Płocku przy ul. Wieczorka 27, (przemianowanej w 1993 roku na ul. Kazimierza Wielkiego). W 1964 roku redakcja została przeniesiona do Warszawy na ul. Wolską 186, do siedziby Parafii pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy; do Płocka powróciła w 1973 roku.

3.3.1.5. „Nasz Głos”

Drugie po wojnie środowiskowe czasopismo młodzieży mariawickiej „Nasz Głos” ukazało się w Warszawie jesienią 1994 roku (Jaworska 2003, 29). Powstało z inicjatywy młodych parafian skupionych wokół stołecznej Parafii pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Proboszczem parafii był wówczas kapłan M. Łukasz Kaczorek. W grupie młodzieży tworzącej czasopismo znalazł się m.in.: Bartosz Łuczak, pełniący od 1997 roku funkcję redaktora naczelnego. Niektóre teksty pisali także duchowni, m.in.: bp M. Włodzimierz Jaworski, kapłani: M. Jan Opala i M. Gabriel Grabarczyk.

Pismo to wydawano przez ponad pięć lat, początkowo jako miesięcznik, potem – dwumiesięcznik, ostatni, 30. numer obejmował miesiące marzec-kwiecień 1999 roku. „Nasz Głos” informował o działalności młodzieży mariawickiej, przypominał również historię Kościoła oraz dokumentował bieżące wydarzenia z jego życia („Na dobry początek” 1994, 1).

Pismo było składane komputerowo i powielane na ksero. Siedziba redakcji „Głosu” mieściła się w Warszawie przy ul. Astronautów. Czytelnikami tego czasopisma byli głównie młodzi parafianie z Warszawy i okolic.

3.3.1.6. „Zawsze Razem”

Kolejne młodzieżowe czasopismo środowiskowe „Zawsze Razem” zaczęło ukazywać się w 1996 roku. Nosilo podtytuł „Pismo młodzieży mariawickiej Parafii Pełowo”. Chodzi o Parafię p.w. Nawiedzenia św. Elżbiety przez Najświętszą Marię Pannę w Pełowie (koło Płocka). Powstało z inicjatywy jej proboszcza M. Gabriela Grabarczyka i wydawane było pod jego opieką merytoryczną. Czasopismo redagowano zespołowo, funkcję redaktora naczelnego pełniła Anna Górecka²⁷.

²⁷ Obecnie Anna Szymańska, w której prywatnym archiwum znajduje się komplet numerów czasopisma.

„Zawsze Razem” wydawano z przerwą do 2000 roku, początkowo jako miesięcznik, później kwartalnik – w sumie ukazało się 15 numerów. Czasopismo poświęcone życiu oraz problemom parafii i młodych wiernych. Cały nakład rozchodził się głównie wśród młodzieży z Parafii pw. Nawiedzenia św. Elżbiety przez NMP w Pełowie (Relacja Anny Szymańskiej z dnia 18 sierpnia 2017 roku).

3.3.1.7. „Opinie Mariawickie z Wierzbicy”

To czasopismo środowiskowe powstało z inicjatywy kapłanów i świeckich mariawitów skupionych wokół Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Wierzbicy koło Radomia. Brak jest informacji o składzie redakcji tego czasopisma. Ukazywało się ono w latach 1998-2000.

Wydano w sumie 3 numery „Wiadomości”, każdy poświęcony jednej kwestii, kolejno były to: „Problemy aborcji” (nr I), „Mariawityzm u progu trzeciego tysiąclecia” (nr II), „Czy mariawityzm się kończy?” (nr III). Poszczególne numery były wynikiem parafialnych dyskusji dotyczących „spraw zewnętrznych życia parafialnego, ale często również istotnych zagadnień życia teologicznego” („Do Czytelnika” 1998, 1). We wstępie do każdego wydania tego czasopisma podkreślano, że:

Nasze opinie nie są oczywiście oficjalnymi poglądami mariawickimi i należy je traktować tylko jako wspólne opinie tych, którzy się spotkali i rozmawiali. Nie chcemy naszych poglądów nikomu narzucać. Ucieszymy się natomiast jeżeli pobudzą one innych do myślenia, wyciągania własnych wniosków i samodzielnego kształtowania poglądów („Do Czytelnika” 1998, 1).

Jak należy się domyślać „Opinie mariawickie z Wierzbicy” były przeznaczone nie tylko dla czytelników z miejscowej parafii, ale także całego środowiska mariawickiego, w tym kapłanów.

3.3.1.8. „Praca nad sobą”

Założycielem i redaktorem wykonawczym środowiskowego czasopisma „Praca nad sobą”, noszącego podtytuł „Aperiodyk mariawicki”, był kapł. prof. dr hab. Konrad M. Paweł Rudnicki. W pierwszym zeszycie czasopisma, wyjaśniając ideę jego powstania, napisano:

W naszym piśmie chcemy więc zamieszczać zarówno wskazówki praktyczne o pracy nad sobą dla ludzi żyjących we współczesnym świecie, jak i omawiać tematy teologiczne, zwłaszcza z tym światem współczesnym związane, a także historyczne, jeśli pomogą nam zrozumieć współczesną sytuację duchową świata, którą też czasem postaramy się omówić. Nie będziemy również gardzili tematami dyskusyjnymi, o ile dyskusja będzie prowadziła do wspólnego poznawania prawdy, a nie stawała się namiętną polemiką pomiędzy usiłującymi za każdą cenę dowieść swej racji („Po co jeszcze jedno czasopismo mariawickie” 1996, 1).

To najdłużej ukazujące się czasopismo środowiskowe wydawano w Krakowie w latach 1996-2014. W sumie opublikowano 73 zeszyty, ostatni ukazał się już po śmierci kapł. M. Pawła Rudnickiego i w całości był jemu poświęcony. Autorami tekstów były zarówno osoby duchowne, jak i świeckie.

Czasopismo to wydawane przez ekumeniczne Zgromadzenie Mariawitów, posiadało numer ISSN 1508-2393, ukazywało się nieregularnie, lecz „w miarę napływu materiałów, na prawach rękopisu” (*Po co jeszcze jedno czasopismo mariawickie* 1996, 1).

Krąg odbiorców tego czasopisma, wydawanego z dala od większych ośrodków mariawickich, był wyjątkowo duży, jego czytelnikami, a często i autorami tekstów byli wierni z wielu parafii mariawickich, w tym m.in. z diecezji warszawsko-płockiej i śląsko-łódzkiej.

3.3.1.9. „Anna”

Jedynie z ustnej relacji²⁸ wiadomo także o wydawanym na początku tego stulecia piśmie „Anna” – biuletynie Parafii pw. św. Anny w Piaseczynie. Ukazywał się on w formie wydruku komputerowego w nakładzie 20 egz. Wydawano go nieregularnie, ukazało się zaledwie kilka numerów z ogłoszeniami parafialnymi, rozkładem nabożeństw i życzeniami świątecznymi dla parafian. Nie zachował się żaden egzemplarz tego parafialnego pisemka.

²⁸ Informację o tym tytule podaję na podstawie relacji kapł. Dariusza M. Zenona Mikłusa, proboszcza Parafii pw. św. Anny w Piaseczynie z dnia 10 września 2017 roku.

3.3.2 Katolicki Kościół Mariawitów w RP

3.3.2.1. „Królestwo Boże na Ziemi” (powojenne - Felicjanów)

Katolicki Kościół Mariawitów powrócił tuż po wojnie do wydawania „Królestwa Bożego na Ziemi”. Tym razem ukazywało się ono w wersji powielanej. Opiekę redakcyjną nad czasopismem sprawowała s. biskupka Natalia M. Michaela Wnuk (jedna z ośmiu siostr biskupek pozostających w Kościele Katolickim Mariawitów po śmierci arcykapłanki Antoniny M. Izabeli Wiłuckiej-Kowalskiej). Pierwszy numer ukazał się w 1946 roku, w latach następnych wydawano po kilka numerów rocznie. Wznowione czasopismo ukazywało się do 1953 roku (Relacja s. biskupki Damiany M. Beatrycze Szulgowicz z dnia 2 sierpnia 2017 roku).

Teksty do „Królestwa...” zawierające m.in. rozważania teologiczne i teksty religijne poświęcone historii mariawityzmowi, nawiązujące do życia i działalności Marii Franciszki pisali duchowni, siostry zakonne oraz kapłani ludowi. W słowie wstępnym w numerze pierwszym z 1952 roku napisano m. in.:

Za nami jest już 58 lat istnienia Mariawityzmu; okres długi w porównaniu z życiem człowieka, lecz okres krótki, godzina za ledwie, w zestawieniu chociażby z tysiącletnim dniem u Boga wiekuistego, z dniem nadchodzącego Królestwa Bożego na ziemię, którego przed świtem i początkiem zarazem jest właśnie ten czas od chwili Ofiarowania przez Boga Dzieła Wielkiego Miłosierdzia dla świata (M. N. 1952, 1).

To pierwsze po wojnie czasopismo mariawickie było przeznaczone dla wąskiego kręgu wiernych Kościoła denominacji felicjanowskiej.

W 1981 roku Katolicki Kościół Mariawitów w RP w Felicjanowie powrócił raz jeszcze do „Królestwa Bożego na Ziemi”, tym razem dodając podtytuł „Mariawickie Pismo Religijne” i wydając pismo w wersji drukowanej. Współtwórcą tej wersji czasopisma był abp Józef M. Rafael Wojciechowski, zwierzchnik Kościoła Katolickiego Mariawitów w RP, redakcją zajmowało się, jak podano w stopce redakcyjnej, kolegium. W zamyśle wydawcy „Królestwo Boże na Ziemi” miało być miesięcznikiem, faktycznie ukazało się pięć zeszytów z numerami łączonymi, trzy

w pierwszym roku po wznowieniu i dwa w roku następnym zawierające numery 1-6 i 7-12.

Tematycznie czasopismo to nawiązywało do mariawickiej duchowości i historii, szczególnie postaci Marii Franciszki Kozłowskiej i abp. M. Michała Kowalskiego oraz działalności pierwszych kapłanów mariawickich. Pisano w nim także o bieżących wydarzeniach w Kościele felicianowskim. We wznowionym po raz czwarty „Królestwie Bożym na Ziemi” znalazły się ponadto teksty przeznaczone dla młodych czytelników zamieszczane w dwóch działach: młodzieżowym („Młode serca i Mariawityzm”) oraz dziecięcym („Dziecko Mateczki”), który nawiązywał tytułem do wydawanego przed wojną czasopisma mariawickiego dla uczniów młodszych klas (oddziałów) szkoły powszechnej.

Siedziba redakcji mieściła się przy klasztorze w Felicjanowie, administracji zaś w Warszawie. Czasopismo posiadało numer ISSN 0209-3332. Krąg adresatów był dość wąski²⁹, ograniczony do wiernych Katolickiego Kościoła Mariawitów, uwzględniający jednak za sprawą działu dziecięcego i młodzieżowego czytelników w różnym wieku.

3.3.2.2. „Łódzkie Wiadomości Parafialne”

W 1990 roku ukazało czasopismo „Łódzkie Wiadomości Parafialne”; sześć lat później do pierwotnego tytułu dodano jeszcze „Kościoła Katolickiego Mariawitów”. Czasopismo to powstało z inicjatywy s. kapłanki M. Bogumiły Krystyny Przyłuckiej³⁰. Redagowane było przez kolegium. „Łódzkie Wiadomości Parafialne” były wydawane nieregularnie w formie powielanej przez Radę Parafialną Kościoła Katolickiego Mariawitów przy ul. Jarowej do 1998 roku, w sumie ukazało się 13 numerów pisma.

Czasopismo to zawierało teksty przybliżające historię mariawityzmu, promujące ideę powszechnego kapłaństwa ludowego oraz dokumentujące bieżące wydarzenia z życia społeczności parafialnej ze szczególnym

²⁹ Choć intencją wydawcy było wyjaśnianie zagadnień interesujących wszystkich ludzi wierzących i niewierzących. Zob. Rafael 1981, 4.

³⁰ M. Bogumiła Przyłucka pełniła obowiązki proboszcza łódzkiej parafii od roku 1958 aż do śmierci w 1990 roku.

uwzględnieniem społecznej pracy siostr zakonnych, duchownych, kapłanek i kapłanów ludowych. Krąg odbiorców pisma stanowili głównie łódzcy parafianie, rzadziej wierni z innych parafii Kościoła denominacji felicjanowskiej.

4. Podsumowanie

Mariawityzm, poza konsekwentnym budowaniem od podstaw własnego Kościoła, może poszczycić się licznymi dokonaniem, m.in. rozległą działalnością oświatową i społeczną oraz wydawniczą. Podejmowano i realizowano tę działalność równoległe z tworzeniem podstaw własnej konfesji, staraniami o sukcesję apostolską, wznoszeniem budynków kościelnych i domów parafialnych. W każdym z tych obszarów widoczna jest konsekwencja. Dotyczy to również prasy wydawanej przez społeczność mariawicką. Pierwsze czasopismo „Maryawita”, wydane zaledwie kilka dni po wyodrębnieniu się mariawityzmu ze struktur Kościoła rzymskokatolickiego i uzyskaniu konfesyjnej niezależności, było rzetelnie przygotowane, profesjonalnie redagowane i wydawane. To samo odnosi się do pozostałych czasopism ukazujących się jeszcze w czasach zaborów. W okresie międzywojennym wydawano kilkanaście nowych tytułów przygotowywanych z myślą o różnym kręgu odbiorców: osobach dorosłych, młodzieży i dzieciach, w większości były to czasopisma kościelne. W Polsce powojennej prasa mariawicka znalazła się początkowo na drugim biegunie: jako pierwsze pojawiły się pisma środowiskowe. Dopiero kilkanaście lat później Kościół Starokatolicki Mariawitów powrócił do wydawania własnego pisma, najpierw pod tytułem „W Imię Boże”, potem pierwotnym „Mariawita”. To czasopismo kościelne ukazuje się nieprzerwanie do dziś.

W Kościele Katolickim Mariawitów także starano się powracać do tytułów przedwojennych, niestety, na krótko. Podjęto również inicjatywę wydawania nowego pisma środowiskowego promującego ideę kapłaństwa ludowego. Warto dodać, że w obu Kościołach oprócz czasopism przygotowywano i wydawano również publikacje książkowe.

Blisko 30 tytułów prasowych o różnej częstotliwości – od dziennika począwszy na roczniku skończywszy – i okresie wydawania to dorobek pokąźny zwłaszcza w przypadku Kościoła mniejszościowego. Wszystkie te czasopisma powstały dzięki zaangażowaniu kilku pokoleń duchownych, sióstr zakonnych i osób świeckich: autorów tekstów, redaktorów, dziennikarzy, wreszcie współpracowników, którzy przeważnie samodzielnie wykonywali ilustracje, przepisywali teksty na maszynie, z czasem składali na komputerze, powielali i rozprowadzali nakład; osób, które wytyczały kierunek pracy redakcyjnej, prowadziły redakcje, wydawnictwo, zdobywały środki na ten cel, co więcej – wypracowywały z własnych dochodów fundusze przeznaczone na oświatę i działania społeczne.

Artykuł ten stanowi zaledwie wstęp do szczegółowego omówienia bogatej i mało znanej historii prasy mariawickiej, która zasługuje na dalsze badania, m.in. analizę porównawczą zawartości treściowej poszczególnych tytułów.

Bibliografia

„By ducha podnieść wzwyż. Ze Zjazdu młodzieży mariawickiej w Felicjanowie.” 1937. *Młody Mariawita* 1: 4-9.

„Co doprowadziło do Kapituły w dniu 29 stycznia r.b.” 1935. *Jednodniówka Marjawicka* (3): 17-18.

„Co myślą Maryawici o przewrocie majowym dokonanym przez Marszałka Piłsudskiego.” 1926. *Jednodniówka Maryawicka* (6): 1-2.

„Czy cesarz niemiecki Wilhelm II wróci na tron?” 1926. *Jednodniówka Maryawicka* (6): 2-3.

Dekret o uregulowaniu położenia prawnego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Mariawickiego i Kościoła Starokatolickiego, Dz. U. Nr 59, poz. 316.

„Do braci kapłanów.” 1948. *Łącznik Kapłański* (1):1.

„Do Czytelnika”. 1998. *Opinie Mariawickie z Wierzbicy* 1:1.

- Dombek, Ewa, i Machnik Hanna, red. 2013. *Bibliografia polska 1901-1939*. Tom: *Jednodniówki*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Drużyna Mateczki*. 1934. 1(1).
- „Esperanto wśród Maryawitów.” 1932. *Renkonte al La suno – Na spotkanie Słońca* (1): 4-5.
- Ginter, Władysław. 1989. *Informator o Kościele Starokatolickim Mariawitów*. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.
- Glogier, Marek, T. 1993. „Przegląd czasopism polskich mniejszości religijnych w latach 1944-1990.” *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* (1): 1-92.
- Głos Staro-Katolicki* 1938. 1 (35).
- Gołębiewska, Lucyna, oprac. 1970. „Bibliografia czasopism płockich 1810-1966.” *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 9 (1): 131-148.
- Gołębiewska, Lucyna, oprac. 1970. „Bibliografia czasopism płockich 1810-1966.” *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 9 (2): 227-247.
- Guzowska, Halina. 2018. „Działalność społeczna Starokatolickiego Kościoła Mariawitów do roku 1935 – próba porównania.” *Rocznik Teologiczny* 1: 27-41.
- Janowska, Maria. 1996. *Opis bibliograficzny artykułów: interpretacja postanowień PN-N-01152*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Jaworska, Pelagia. 2003. „45-lecie «Mariawity» 1959-2003.” *Mariawita* 10-12: 29.
- Jaworska, Pelagia. 2004. „Czasopismo «Mariawita».” *Mariawita* 7-9: 13-14.
- Jednodniówka Maryawicka*. 1926. 6.
- Kapłani Maryawici Nieustającej Adoracji Ublągania. 1907. „Słowo wstępne do Braci Maryawitów.” *Mariawita* 1: 1-3.
- „Królestwo Boże w porównaniu z Królestwem Świata.” 1928. *Królestwo Boże na Ziemi* 7:1.

- Kozłowska, Maria Franciszka. 2002. *Dzieło Miłosierdzia*. Płock: Wydawnictwo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów.
- „List Pasterski Arcybiskupa Jana Maryi Michała Kowalskiego do Ludu Maryawickiego.” 1935. *Świątynia Miłosierdzia i Miłości* 1: 4-6.
- „Łódź – warunki społeczne i ekonomiczne w końcu XIX w i na początku XX w oraz ich wpływ na powstanie parafii mariawickich.” 1990. *Łódzkie Wiadomości Parafialne* 3:8-10.
- Mames, Tomasz Dariusz. 2016. *Oświata mariawitów w latach 1906-1935*. Warszawa/Bellerive-sur-Allier: Wyd. DiG/Edition La Rama.
- Mames, Tomasz Dariusz. 2010. „Szkiec do obrazu czasopiśmiennictwa mariawickiego lat 1907-1935 z perspektywy badań nad praktyką i ideologią oświatową Kościoła Starokatolickiego Mariawitów.” *W Czasopiśmiennictwo okresu Drugiej Rzeczypospolitej jako źródło do historii edukacji*. Red. Iwona Michalska i Grzegorz Michalski, 66-72. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- M., Dezyderia. 1952. „Przenajświętszy sakrament jest źródłem miłości Bożej i warunkiem przychodzącego Królestwa Bożego.” *Królestwo Boże na Ziemi* 2: 4-5.
- M., M. 1927. „Królestwo Boże Królestwem Ducha Świętego.” *Królestwo Boże na Ziemi* 1: 1-2.
- M., N. 1952. „Rozmyślania noworoczne.” *Królestwo Boże na Ziemi* 1: 1.
- „Mariawityzm wczoraj, dziś i jutro.” 1949. *Łącznik Kapłański* 2: 1-5.
- „Mateczka.” 1936. *Dzieje Królestwa Bożego na Ziemi* 4 czerwca: 1-4
- „Na dobry początek.” 1994. *Nasz Głos* 0: 1-2.
- „Od Redakcyi.” 1906. *Jutrzenka* [nr nlb]: 1.
- „Od Redakcyi.” 1907. *Wiadomości. Dodatek do „Maryawity”* 1: 1-2.
- „Od Redakcyi.” 1935. *Wiadomości Maryawickie* 1: 1.
- „Od redakcyi.” 1958. *W Imię Boże* 1: 1-2.
- „Od Wydawców.” 1925. *Maryawicka Myśl Narodowa* [nr nlb]:16.
- „O konieczności sprostowania niektórych naszych wierzeń.” 1935. *Jednodniówka Marjawicka* 4:17-18.

- Orzechowski, Jakub. 2002. „Piśmiennictwo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Polsce.” Praca magisterska, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.
- „Po co jeszcze jedno czasopismo mariawickie.” 1996. *Praca nad sobą* 1:1-2.
- „Posłannictwo naszej Najdroższej Mateczki i Najczcigodniejszego Brata Abpa Michała w dziejach Polski.” 1937. *Młody Mariawita* 2: 6-12.
- „Przemowa kapłana ludowego Brata Franciszka Krysiaka na zebraniu parafialnym w Felicjanowie.” 1952. *Królestwo Boże na Ziemi* 1: 4-6.
- Redakcja. 1959. „Do Czytelników.” *Mariawita* 2: 23.
- Rafael, abp. 1981. „Słowo wprowadzające.” *Królestwo Boże na Ziemi* 1-2: 3-8.
- Relacja s. biskupki Damiany M. Beatrycze Szulgowicz z dnia 2 sierpnia 2017 roku.
- Relacja kapł. Stefana M. Roberta Żaglewskiego z dnia 3 sierpnia 2017 roku.
- Relacja Anny Szymańskiej z dnia 18 sierpnia 2017 roku.
- Relacja kapł. dr. Tomasza M. Daniela Mamesa z dnia 20 sierpnia 2017 roku.
- Relacja bp. Zdzisława M. Włodzimierza Jaworskiego z dnia 24 sierpnia 2017 roku.
- Relacja kapł. Dariusza M. Zenona Miklusa z dnia 10 września 2017 roku.
- „Rozwinięcie się «Zw. Dziecięcego Wspomag. Ub.» w «Zw. Młodzieży Marjawickiej Wsp. Ub.» przy marjawickim progimnazjum w Cegłowie”. 1926. *Orlim Szlakiem* 1:13-14.
- Rybak, Stanisław. 2011. *Mariawityzm: Dzieje i współczesność*. Warszawa: A.W. CB.
- Rybak, Stanisław. 1992. *Mariawityzm: Studium historyczne*. Warszawa: Lege.
- „Rzekoma prawomocność Kapituły Zbuntowanych.” 1935. *Świątynia Miłosierdzia i Miłości* 5:16.

Templarjusz. 1933. 1(3).

„Twórca Polski Niepodległej Marszałek Józef Piłsudski.” 1937. *Młody Mariawita* 2: 3-6.

Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 Prawo prasowe, Dz. U. 1984 nr 5 poz. 24 z późn. zm.

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 41, poz. 252.

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 41, poz. 253.

W Imię Boże. 1958. 2.

„W sprawie przyjęcia Kościoła Mariawickiego do Unii Utrechckiej” 1948. *Łącznik Kapłański* 1: 4-6.

„Założenie kamienia węgielnego i poświęcenie fundamentów pod kościół katedralny Maryawitów w Płocku.” 1912. *Kalendarz Maryawicki na rok przestępny 1912* 5(1): 21-31.

Z podróży do Ziemi Świętej. 1927. Płock: Wydawnictwo OO. Maryawitów.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXIII

Zeszyt 2

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2021

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

bp prof. ucz. dr hab. Marcin Hintz, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]
PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission
and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Objętość ark. wyd.: 17. Nakład: 100 egz.

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

- JAKUB SŁAWIK, *O hermeneutycznych założeniach badań biblijnych* 371
- SŁAWOMIR ZATWARDNICKI, *Pismo Święte w warsztacie teologa. Geralda O'Collinsa przewodnik korzystania z tekstów natchnionych* 389
- TOMASZ TEREFENKO, *Herod's Birthday Banquet and its Significance for Jesus and his Disciples in the Gospel of Mark* 411
- WOJCIECH SZCZERBA, *Kontrowersje wokół Orygenesusa. Casus Metodego z Olimpu* 427
- RAFAŁ PROSTAK, *Przypowieść o pszenicy w zmaganiach Kościoła z herezją w nauczaniu Augustyna z Hippony, Tomasza z Akwinu, Marcina Lutra i Jana Kalwina* 453
- ANDRZEJ POLASZEK, MARIA POLASZEK, *Kalwiński Psalterz Genewski (1562) jako źródło inspiracji luterńskiego kancjonału „Cithara Sanctorum” (1636) na tle procesów konfesjonalizacji protestantyzmu* 491
- Илья Мельников, «Святая старина»: иконы старообрядческих моленных Устюженского уезда Новгородской губернии 511
- MARCIN RZEPKA, *Migrujące obrazy. Fotografia w praktyce misyjnej Ludwiga O. Fossuma. (Lutheran Orient Mission)* 557
- MONIKA WIŚNIEWSKA, *Warszawska administracja wyznaniowa 1950–1956. Wybrane zagadnienia* 587
- BORYS PRZEDPELSKI, *Geneza mariawityzmu i nieoficjalne relacje mariawicko-rzymskokatolickie w latach 1906-1939* 613
- HALINA GUZOWSKA, *110 lat prasy mariawickiej* 687
- BARTŁOMIEJ SŁOJEWSKI, *Sakralna twórczość muzyczna mariawitów a śpiewy cerkiewne* 725
- Wykaz autorów 765

Contents

ARTICLES

JAKUB SLAWIK, <i>On the Hermeneutic Premises in Biblical Research</i>	371
SLAWOMIR ZATWARDNICKI, <i>The Holy Scriptures Handled by a Theologian. Gerald O'Collins' Guide on Making Use of Inspired Texts</i>	389
TOMASZ TEREFENKO, <i>Herod's Birthday Banquet and its Significance for Jesus and his Disciples in the Gospel of Mark</i>	411
WOJCIECH SZCZERBA, <i>Controversies around Origen. Methodius of Olympus</i>	427
RAFAL PROSTAK, <i>The Parable of Wheat in the Church's Struggle Against Heresy in the Teachings of Augustine of Hippo, Thomas Aquinas, Martin Luther and John Calvin</i>	453
ANDRZEJ POLASZEK, MARIA POLASZEK, <i>Calvinistic Genevan Psalter (1562) as a Source of Inspiration for Lutheran Cantional "Cithara Sanctorum" in the context of the Protestant Confessionalization Process</i>	491
ILJÂ MELNIKOV, "Sacred Antiquity": <i>The Icons of Old Believers' Houses of Prayer in Ustyuzhensky district of Novgorod Province</i>	511
MARCIN RZEPKA, <i>Migrating pictures. Photography in the missionary practice of Ludvig O. Fossum. (Lutheran Orient Mission)</i>	557
MONIKA WIŚNIEWSKA, <i>Warsaw's Religious Administration 1950–1956. Selected Issues</i>	587
BORYS PRZEDPELSKI, <i>The Genesis of Mariavitism and Unofficial Relations between the Mariavite and Roman Catholic Church in the Years 1906–1939</i>	613
HALINA GUZOWSKA, <i>110 years of Mariavite press</i>	697
BARTŁOMIEJ SŁOJEWSKI, <i>Mariavite Sacral Music and Orthodox Chants</i> ..	735
List of authors	775

Wykaz autorów

Jakub Sławik, j.slawik@chat.edu.pl, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Władysława Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa

Sławomir Zatwardnicki, zatwardnicki@gmail.com, ul. Cz. Miłosza 14, 57-100 Strzelin

Tomasz Terefenko, terefenkotomasz@gmail.com, Wyższe Baptystyczne Seminarium Teologiczne, ul. Szczytnowska 58-59, 04-812 Warszawa

Wojciech Szczerba, w.szczerba@ewst.edu.pl, Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna, ul. Św. Jadwigi 12, 51-253 Wrocław

Iljâ Melnikov, potep_88@mail.ru, 2 / 2 Chudintzeva str., Velikiy Novgorod, Rus-sia, 173003

Rafał Prostack, prostakr@uek.krakow.pl, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej, Katedra Stosunków Międzynarodowych, ul. ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków

Andrzej Polaszek, Andrzej@polaszek.eu, os. Nadwarciańskie 3, 62-035 Trzykolne Młyny

Maria Polaszek, Marysia@polaszek.eu, os. Nadwarciańskie 3, 62-035 Trzykolne Młyny

Marcin Rzepka, marcin.rzepka@uj.edu.pl, Instytut Religioznawstwa, Ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków

Borys Przedpełski, b.przedpelskli@chat.edu.pl, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa

Halina Guzowska, inagie@poczta.onet.pl, ul. Człuchowska 9B m.3, 01-360 Warszawa

Monika Wiśniewska, mwisniewska@ihnpan.pl, Instytut Historii Nauki PAN, ul.
Nowy Świat 72, pokój A09, 00-330 Warszawa

Bartłomiej Słojewski, bslojewski000@gmail.com, ul. Tadeusza Kościuszki 88,
05-120 Legionowo